

Sexuální kriminalita

Mgr. Terezie Vojtíšková
PrF:D5TRP06 Kriminální vědy V
semestr podzim 2020

Pojem a definice

- **kriminální chování** motivovaná **sexuální potřebou** jedince
- *sexuální kriminalita, sexuální trestná činnost* → *mravnostní kriminalita* (širší termín)
 - česká kriminologická škola
- *sexuální/mravnostní trestná činnost* (*Sexualdelikte/Sittlichkeitsdelikte*)
 - německá kriminologická škola
- *sex crimes/sex-related crimes*
 - anglosaská kriminologická škola

- trestné činy vymezené v hlavě III části druhé TZ (§§ 185 – 193b TZ)
- zejm. trestné činy **znásilnění, pohlavní zneužití, incest**
- dále sexuální nátlak, navazování nedovolených kontaktů s dítětem
- prvky sexuálně-deviantního jednání i v dalších trestných činech (např. krádež, výtržnictví, omezování osobní svobody, vražda, kuplířství, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, účast na pornografickém představení apod.)

Sexuální deviace

- **sexuální deviace X sexuální kriminalita**
- „*stavy kvalitativně změněné sexuální motivace lidí*“ (Raboch, J., Zvolský, P. *Psychiatrie*. 2001)
- pedofilie; sadismus, patologická sexuální agresivita (sériové znásilňování – tušérství, frotérství, fetišismus, exhibicionismus)
- **pachatelé sexuální trestné činnosti**: sexuální devianti, jejichž osobnost má rysy typické pro kriminální populaci (tzn. bezohlednost, neodpovědnost, nezdrženlivost, poruchovost rozhodovacích procesů)

Sexuální kriminalita – společenský problém

- vývoj sexuální kriminality – dlouhodobě pozvolně klesající trend; objasněnost dle policejních statistik přibližně téměř 80 % ročně
- nejčastější TČ – **znásilnění**
- **vysoká latence** sexuální trestné činnosti – sekundární viktimizace, sociální stigmatizace,...
- **falešná obvinění** – zvýšená pravděpodobnost výskytu
 - mezní způsob řešení nežádoucích mezilidských životních situací či jednání motivované jinými osobními poměry

Znásilnění (§ 185 TZ)

- **vynucení pohlavního styku** či jiných sexuálních aktivit **násilím** či **pohrůžkou násilí**
- socializované/nesocializované znásilnění (otázka předchozího vztahu pachatele a oběti)
- nesocializovaný sexuální agresor
 - podvodný přístup k oběti (předchozí verbální kontakt)
 - bleskový přístup k oběti (bezprostřední fyzický útok)
 - překvapivý přístup k oběti (fyzický útok bez předchozího zjevného impulsu)
- časté použití zbraně
- nejvyšší míra latence (50-70 % případů)
 - strach, stigmatizace, historie negativních důsledků TO,...

- typy sexuálních útoků (Douglas, J. E. *Crime Classification Manual. A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crimes.* 1997.)
 - znásilnění v rámci kriminálního podnikání – sekundární TČ
 - sexuální útok z osobních důvodů – nekontaktní sexuální obtěžování, domácí sexuální útoky, nárokové znásilnění, znásilnění v rámci vztahu podřízenosti, motivace potřebou ujištění se o vlastním vlivu a moci, vykořisťující znásilnění
 - zlobné znásilnění – zlobný afekt, afektivní agrese
 - sadistické znásilnění - afektivní agrese, zranění (záměrné způsobování)
 - dětská a adolescentní pornografie – pořizování, shromažďování, prodej
 - dětské/adolescentní sexuální kroužky – produkce pornografických materiálů
 - multidimenzionální sexuální kroužky – např. terapeutické skupiny
 - znásilnění v průběhu únosu
 - sexuální útok ze skupinových důvodů – četnost pachatelů

– osobnost pachatele?

- motivace sexuálního uspokojení + příp. další motivy (zloba, msta, ujištění vlastní moci, kompenzace tenze a frustrací, stvrzování vlastní identity či statusu...) – možná i dominance sekundárních motivů
- odraz interpersonálních vztahů pachatele

– 3 témata TČ znásilnění:

- **hostilita** – přinucení oběti k pohlavnímu styku
- **angažovanost** – snaha o vytvoření vztahu s obětí
- **užití zbraně či jiných k násilí směřujících prostředků**
nebo
- **hostilita**
- **dominance**
- **vyhovění**

TČ z hlediska jednání pachatele

TČ z hlediska líčení obětí OČTR

– typologie pachatele znásilnění:

- **power reassurance** - typ ujišťující se o vlastní moci
- **anger retaliation** – zlobný mstitel
- **typ prosazující/využívající moc**
- **typ sadistický**

- pachatelům TČ znásilnění bývá nezhřídka diagnostikována disociální porucha osobnosti (**psychopatie** - až 68 % případů) s rysy nezdrženlivosti, explozivity, agresivity, anetičnosti, asociálnosti, příp. **narcistická porucha** či **schizoidní osobnost** s rysy agresivity, inhibovanosti
- diagnostika **sexuální deviace** (cca 14 % případů) a **sexuální sadismus** – ve vzácných případech

data vyplývající z vědeckých studií:

Brichcín, S., Weiss, P., Netík, K. *Osobnostní charakteristiky pachatelů sexuálních deliktů*. 1996.

Útrata, R. *Soudní psychiatrie*. 1979.

Pohlavní zneužívání (§ 187 TZ)

- soubor **sexuálních chování** směřujících vůči **nezletilým**
- pachatelem osoba blízká/osoba neznámá – srovnatelná míra
- typické projevy – kontext „hry“, častý pocit „zamilovanosti“ pachatele
- pedofilie, sexuální sadismus, anetičtí jedinci s defektivním intelektem, příp. masivní disociální poruchou osobnosti či výraznou impulsivitou, agresivitou
- podezření na falešné obvinění → přibrání **znalce z oboru psychologie** (zkoumání obecné a speciální věrohodnosti)

– incest - § 188 TZ (biologické rodiny) – pseudoincest („doplněné“ rodiny)

– incestuózní rodinný systém:

- slabě socializované agresivní rodiny
- rodiny s historickou zkušeností s incestem (viktimizace)
- „Popelka“ – matka vystavuje dceru do svojí partnerské role

– syndrom sexuálního obvinění během rozvodu (tzv. **SAID syndrom**)

- počínající rozpad rodiny
- rozvodové aktivity
- neúspěšnost rozvodových postupů
- problémy s péčí o dítě
- nevyřešené finanční vyrovnání manželů
- angažovanost rodičů v jiném partnerském vztahu
- hysterické či abnormní rysy (zejm. u žen)
- pasivita, výchova dětí (zejm. u mužů)
- snaha o získání dítěte do péče
- zaujatý posudek „odborníka“ (zejm. u žen; muž je označen za pachatele)
- soudní zákaz styku s dítětem (zejm. u mužů)

– osobnost pachatele?

vyšší inteligence a socioekonomický status pachatele, parafilie (pedofilie, voyeurismus, příp. sexuální sadismus)

– preferenční typy pachatelů:

- sadistický typ (týrání, usmrcení oběti, bleskové napadnutí oběti, promyšlená trestná činnost)
- svádívý typ (chování blížící se obvyklému intimnímu vztahu, snadná mentální adaptace k oběti)
- fixovaný typ (trvalé zaměření na děti, zejm. chlapce, raná fixace psychosexuálního vývoje pachatele)

– situační typy pachatelů:

- regredovaný typ (impuls - stresová situace)
- morálně nevybíravý typ (cílem – jakákoliv osoba)
- sexuálně nevybíravý typ (pachatel - sexuálně experimentující osoba)
- inadekvátní/naivní typ (sociálně problémový, deficit intelektu, příp. senilita)

nižší inteligence a socioekonomický status pachatele, disociální porucha osobnosti

– menšina – pedofilové, sexuální devianti:

- fixovaný pedofil (sexuální deviant)
- regredovaný pedofil (pedofilní delikty pouze situačního, impulsivního charakteru)

- obecně nezralí jedinci, sociálně inadekvátní, zvýšeně vzrušiví, s nedostačující seberegulací, často poruchy osobnosti, psychosexuální nezralost, nízké sebevědomí a introverze
- impulsivní motivy trestné činnosti
- **recidiva** – blok emocionálních vazeb, submisivnost, oslabené zábrany vůči trestné činnosti
- 3 typy osobnosti pachatele:
 - podrobivý typ
 - nezdrženlivý typ
 - konformní moron

Stalking (§ 354 TZ)

- **nebezpečné pronásledování** – obtěžování oběti
- častý sexuální motiv trestné činnosti
- dlouhodobé sledování, kontaktování oběti
- doprovodná agresivita, invazivnost (na rozdíl od voyeurismu)
- 3 prvky pronásledování:
 - dlouhodobé obtěžování
 - naznačená/explicitní hrozba
 - záměr poškodit/zastrašit oběť či vyvolat silný emoční stres
- např. telefonní hovory, korespondence, dary, sledování, expozice zbraní – zastrašování, přímý kontakt s obětí

1. domácí pronásledování (blízký vztah pachatele a oběti)

- a) motivované mocí, zlobou (msta, kontrola nad obětí, častý fyzický útok)
- b) obsedantní pronásledování (psychická porucha pachatele, iracionální a nelogické jednání pachatele)
- c) dotěrné pronásledování (snaha o vytvoření přátelského vztahu mezi pachatelem a obětí)

2. pronásledování neznámé osoby

- a) motivované mocí, zlobou (náhodný výběr oběti)
- b) obsedantní pronásledování (psychická porucha pachatele, nevypočitatelné jednání pachatele)
- c) dotěrné pronásledování (snaha o vytvoření přátelského vztahu mezi pachatelem a obětí)
- d) pronásledování sexuálním predátorem (zpravidla fyzické napadení oběti)
- e) erotomanské pronásledování (přesvědčení pachatele o náklonnosti oběti)

3. předstírané pronásledování (iniciuje oběť, snaha o získání pozornosti)

- a) falešná viktimizace (falešné oznámení pronásledování/napadení oběti)
- b) hrdinské představy (falešné oznámení s cílem uznání za vypátrání pronásledovatele)

– osobnost pachatele?

- častá disociální/narcistická porucha osobnosti pachatele, poruchová seberegulace, impulsivita, explozivita
- typologie pachatelů:
 - simple obsession stalker (motivace prostého nutkání, útok na bývalé partnery pachatele)
 - love obsession stalker (motivace lásky, útok na osoby, s nimiž chce pachatel navázat vztah)
 - erotomanický stalker (vnitřní předvědčení pachatele o náklonnosti a vztahu s obětí, časté duševní onemocnění)
 - mstící se stalker (cíl vyděsit oběť či vynutit změnu jejího chování)
 - cyberstalking (využití moderních technologií)
- typy pronásledování dle role oběti:
 - oběť = osoba, snaha o navázání vztahu ze strany pachatele (snaha o získání informací)
 - oběť = prostředek, manifestace vlastních potřeb pachatele (vnucování vlastních pocitů oběti, nikoliv zájem o osobu oběti, manipulativní přístup)
 - oběť = objekt, motivace ovládnutí oběti (majetnická či destruktivní forma ovládnutí)

Zdroje

- Brichcín, S. a kol. *Sexuální delikventi z pohledu psychiatrické sexuologie*. Praha: Psychiatrické centrum, 1995.
- Douglas, J. E. *Crime Classification Manual. A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crimes*. San Francisco: Jossey-Bass, 1997, 374 s.
- Raboch, J., Zvolský, P. (eds.) *Psychiatrie*. Praha: Galén & Karolinum, 2001, 622 s.
- Útrata, R. *Soudní psychiatrie*. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1979, 298 s.
- Válková, H., Kuchta, J., Hulmáková, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3 vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, 616 s.

MUNI
LAW